

DOCTORATEN – DOCTORATS – PHD'S

LOUISE BALLIÈRE

Remembering the Good or the Bad. Collective memories related to collaboration and colonisation as historical injustices in Belgium (1944/1960-2020)

UCLouvain, 2024. Promotors: Anne-Sophie Gijjs & Valérie Rosoux

Over the course of seventy-five years, the collaboration during the Second World War and the colonisation of Congo have come under scrutiny more than once in Belgium. Especially since the turn of the century, when both events came to be considered as historical injustices by Belgium as a nation, debates on their course, re-interpretations and instrumentalisations have filled pages in society. This thesis studied how social groups in Belgium have represented controversial chapters of their in-group's history over the last seven decades. Such past misdeeds often conflict with narratives these groups construct about themselves. Particularly when historical acts of immorality violate those moral norms that the group claims to respect and protect, reminders of these acts can create a fundamental dissonance between identity claims and the past with which the group is confronted. Exploring these contradicting dynamics, the thesis retraced major societal debates in newspaper articles and history textbook chapters regarding these two events, examining how social groups represent the past when faced with reminders of historical immorality; or, more specifically, how social groups call upon memory, and the reconstructive nature of memory, in such instances.

The study's comparative approach rests on the characterisation of wartime collaboration and colonisation as two of Belgium's most emblematic cases of historical injustices. As such, not the events themselves, nor the actors involved, but rather how they have been represented since then form the focus of the comparison. After all, while the two are undeniably distinct events, involving differ-

ent demographics, time frames and geographical spaces, they have been increasingly cited as the two 'dark pages' *par excellence* in Belgian history. Understanding how both came to be considered as such, and how various groups in Belgian society reacted to this characterisation, sheds light on broader questions about history and how to deal with its controversies. The long-term perspective of the comparison (1944/1960-2020) further allows for an exploration of how such ideas have evolved, highlighting shifts in how groups in Belgium have grappled with these issues over time. By tracing representations from the moment the events were officially considered 'history' to the present day, the thesis contributed to a growing interest in the study of memory, while also moving beyond the typically present-centred and teleological focus of such research. Indeed, the chronology reveals how approaches to coping with history have changed over seventy-five years, influenced not only by sociohistorical backgrounds and broader discourses in Belgium and beyond, but also the shifting balance between the *weight of the past*, where less conscious practices of remembering are guided by pre-existing frameworks, memories and narratives, and the *choice of the past*, which involves deliberate acts of representation.

The thesis is structured in three main parts. The first involved a discourse analysis of contemporary memory narratives found in newspapers and history textbooks, tracking the changes and continuities in how collaboration and colonisation have been portrayed in Belgium. A first chapter focussed on the representations of wartime collaboration from 1944 to 2020, while a second examined colonial memory in Belgium between 1960 and 2020. Acknowledging the social nature of language, which continuously shapes and is shaped by its sociohistorical context, the analysis considered the words and sequences of words used to describe and explain collaboration and colonisation as good indicators of contemporary beliefs. Interested in the meanings evoked through

the use of a specific vocabulary, it studied the frequency of (new) terms, its co-occurrences and instances of intertextuality and interdiscursivity. Following a set of discourse analytical questions, adjusted according to social-psychological theories of collective guilt, the two empirical chapters explored 1) what collaboration and colonisation were referred to linguistically and what types of collaboration and colonisation were emphasised at the time; 2) what characteristics, qualities and intentions were attributed to collaboration, colonisation and their main protagonists and how this related to ideas of in-group membership; 3) who were considered victim groups; and 4) what arguments were given to support these descriptions and from what perspectives they were expressed?

The answers to these questions demonstrated the reconstructed and social nature of memory: without amalgamating all types of retellings of the past (historiography, fictional, political speeches, individual and collective memories), they have been – and will always be – inherently connected to the sociohistorical context in which they are created. In their own ways, memories of collaboration and colonisation have been re-interpreted over the course of seventy-five years through interaction with existing and emerging memories of other events, a wide variety of narratives and broader discourses on local, national and supra-national levels. In other words, what precisely was understood as wartime collaboration or what constituted colonisation was not fixed but shifted against different narrative and discursive frameworks in Belgium and beyond. Especially the transnational democracy discourse, from the late 1970s onwards, and the antiracist and human rights discourses around the turn of the century provided memory agents in Belgium with an ever-changing set of available cultural frameworks, vocabulary and symbols, which guided both conscious and less-conscious re-interpretations of collaboration and colonisation.

Finally, by comparing these narrative constructions and the meanings ascribed to them, the thesis explored the consequences of these shifting attributions of immorality for how Belgian groups

have remembered their collective past. It investigated how social groups react – consciously and unconsciously – when events of their shared past cannot or can no longer be recounted in an unproblematic manner. The third chapter showed that, despite the very different nature of the events, collective memories of collaboration and colonisation displayed many similarities: the mere fact that they have increasingly been recognised as controversial historical injustices meant that at least some general ideas about how to deal with their identity-threatening aspects have coincided. In both cases, the period immediately following the event was generally characterised by emotional intensity and feelings of a personal connection to the past in question. Memories of both collaboration and colonisation portrayed the Belgian nation favourably, by denying or (forcefully) forgetting (aspects of the) injustices or by deflecting immoral behaviour to deviant and atypical members of the in-group. Not dwelling on past traumatic events, and instead focussing on positive experiences, was deemed the appropriate way for groups to approach their shared history. Nevertheless, this would change throughout the 1980s, influenced by emerging transnational discourses that promoted a direct engagement with controversial history. Facilitated by the growing distance, declining emotional connection, and memory activism, a mnemonic culture of regret drew attention to historical suffering and responsibility, with memories of collaboration and colonisation increasingly structured by apologetic performances and expressions of guilt and regret.

Thus, the main findings from this chapter demonstrate how memory mechanisms are the result of a combination of conscious decisions to uphold a positive self-image, socio-psychological defense strategies in the wake of identity-threatening information and sociohistorical and discursive contexts that frame the former two; or how the ways in which Belgian societies have dealt with controversial past events constitute complex dialectic processes, involving conscious (*choice of the past*) and subconscious (*weight of the past*) acts by a wide range of memory actors.

CHRISTIAN CHIZA KASHURHA

Question(s) environnementale(s) et enseignement de l'histoire. Étude des représentations sociales des enseignants d'histoire dans les écoles secondaires de Bukavu

UCLouvain, 2024. Promoteur: Mathieu Bouhon

Cette thèse s'inscrit au croisement de la didactique de l'histoire et de la psychologie sociale. Elle a été menée dans le cadre d'un projet de coopération interuniversitaire Nord-Sud (PRD). Le travail prend appui sur un double constat. D'une part, les sociétés contemporaines sont confrontées à des dégradations environnementales majeures, dont les effets sont particulièrement visibles dans des régions comme le Kivu en RDC. D'autre part, ces enjeux demeurent largement absents ou marginalisés dans l'enseignement de l'histoire au secondaire, alors même que la discipline académique à laquelle cet enseignement se réfère dispose d'outils conceptuels et temporels permettant d'en éclairer les causes, les logiques et les responsabilités humaines.

La problématique générale de cette recherche interroge les conditions de possibilité d'une transposition didactique de l'histoire environnementale dans l'enseignement de l'histoire en République démocratique du Congo. Elle vise plus précisément à analyser et à comprendre les conceptions que les enseignants d'histoire des écoles secondaires de Bukavu se font à la fois de l'environnement, de leur discipline d'enseignement, de ses finalités et de ses contenus, ainsi que des liens – explicites ou implicites – qu'ils établissent entre l'histoire et les questions environnementales. L'étude vise ainsi à cerner le champ sociocognitif et représentationnel dans lequel pourraient s'inscrire de futures interventions pédagogiques, des dispositifs de formation ou des outils didactiques relatifs à l'enseignement de l'histoire environnementale. Prendre en compte les représentations des acteurs de l'enseignement apparaît dès lors comme un préalable indispensable à toute réflexion sur l'évolution du cours d'histoire au Congo et sur l'articulation entre enseignement de

l'histoire et enjeux environnementaux. Le positionnement scientifique s'inscrit dans une réflexion large sur les renouvellements historiographiques contemporains, notamment l'histoire environnementale, qui place les interactions entre sociétés humaines et milieux naturels dans le temps long et remet en cause la séparation stricte entre nature et culture héritée de la modernité, mais aussi sur les «éducations à» et les questions socialement vives, qui interrogent les finalités des disciplines scolaires face aux défis du présent.

La recherche mobilise la théorie des représentations sociales, qui permet d'analyser les systèmes de croyances, de valeurs et de significations partagés au sein d'un groupe social donné, et d'en saisir la dimension à la fois cognitive, sociale et historique. L'enquête empirique a été conduite auprès d'environ cent enseignants d'histoire de la ville de Bukavu. Les données ont été recueillies à l'aide d'outils complémentaires, notamment la technique de l'évocation hiérarchisée et celle du questionnaire de caractérisation, permettant d'identifier le contenu et la structure des représentations sociales en distinguant leurs éléments centraux et périphériques. L'analyse combine des traitements qualitatifs et quantitatifs, dans une démarche attentive aux contraintes concrètes du terrain de recherche et aux spécificités du contexte éducatif congolais.

Les résultats mettent en évidence une «fracture environnementale» dans les représentations sociales. L'environnement chez les enseignants d'histoire congolais apparaît majoritairement pensé comme une réalité extérieure à l'humain, relevant d'une nature distincte, souvent perçue comme une ressource à exploiter ou comme un décor, plutôt que comme un système d'interrelations incluant les sociétés humaines. Cette représentation renvoie à une vision dualiste nature/culture héritée du colonisateur, qui établit une hiérarchie de valeurs plaçant l'Homme et la société moderne au-dessus de la nature. Toutefois, ces remises en cause restent peu présentes dans les représentations des enseignants interrogés, ce qui limite la compréhension des liens entre dégrada-

tion environnementale, activités humaines et responsabilités historiques.

Parallèlement, l'enseignement de l'histoire est principalement représenté comme une transmission de savoirs factuels centrée sur l'histoire des hommes, dominée par un modèle magistral. Cette représentation s'accompagne d'héritages disciplinaires forts, notamment des finalités politiques assignées à l'histoire scolaire. Celle-ci est encore largement pensée comme un outil de construction identitaire et de légitimation sociale, reposant sur une vision téléologique du passé. Les événements historiques y sont présentés selon un enchaînement quasi inéluctable de causes et de conséquences conduisant mécaniquement à la situation présente. Une telle vision linéaire et finaliste tend à naturaliser l'ordre social et politique existant, tout en rendant difficile la prise en compte de la complexité, des bifurcations possibles et des interactions entre facteurs sociaux, politiques, culturels et environnementaux.

La thèse montre que ces catégorisations héritées – séparation nature/culture, primat de l'histoire politique et vision téléologique du temps historique – sont devenues largement obsolètes au regard des enjeux contemporains. Cette obsolescence a conduit certains auteurs, tels que J. R. McNeill, à proposer de nouvelles catégorisations du réel visant à rétablir une continuité entre la planète et les activités humaines. Ces cadres hérités constituent dès lors un obstacle majeur à l'introduction d'une histoire environnementale dans le cours d'histoire. Dans le contexte congolais, ces représentations s'inscrivent dans une histoire longue marquée par la colonisation, au cours de laquelle des modèles éducatifs, des savoirs et des valeurs occidentales ont été imposés comme universels. Après l'indépendance, ces cadres de pensée ont été largement reconduits à travers les formes persistantes de la colonialité du « savoir », de l'« être » et du « pouvoir », puis renforcés par les dynamiques de mondialisation. Celles-ci contribuent à diffuser et à naturaliser cette fracture entre nature et culture, tout en marginalisant les savoirs locaux et les rapports endogènes à l'environnement.

La conclusion de la thèse revient sur la nécessité de dépasser ces héritages et d'interroger en profondeur les finalités de l'enseignement de l'histoire. Si l'histoire scolaire vise à permettre aux élèves de comprendre le passé pour éclairer le présent et penser l'avenir, elle ne peut plus se limiter à un récit linéaire et anthropocentré. Dès lors, l'introduction de l'histoire environnementale apparaît comme une opportunité pour renouveler les contenus, les méthodes et les finalités de la discipline, en favorisant une compréhension plus systémique des relations entre sociétés humaines et milieux naturels. Une telle évolution suppose toutefois une transformation progressive des représentations des enseignants et une réflexion critique sur les cadres idéologiques hérités de la colonisation, de l'universalisation des valeurs occidentales et de la mondialisation. Elle implique également une refonte de la forme scolaire, fondée sur des principes pédagogiques et citoyens mieux en phase avec les défis environnementaux contemporains. Dans cette perspective, l'intégration de l'éducation environnementale, en particulier dans le cours d'histoire au secondaire, ne peut se limiter à un ajustement curriculaire : elle engage un changement éducatif profond, susceptible de favoriser l'émergence d'une nouvelle relation entre les sociétés humaines et leur environnement. Cette orientation constitue dès lors une rupture avec le modèle sociétal et éducatif dominant, en ce qu'elle ne vise pas la reproduction de l'ordre existant, mais sa transformation, et qu'elle est susceptible de remettre en cause l'organisation actuelle de l'éducation et de l'enseignement en République démocratique du Congo. En ce sens, cette recherche contribue à une réflexion plus large sur une « décolonisation » de l'enseignement de l'histoire et sur le rôle de l'école dans la formation d'une citoyenneté capable de penser les défis environnementaux contemporains en Afrique subsaharienne.

FLORIAN DEROO

After the Senses: Landscape and Perception in Interwar Travel Writing [Naar de zintuigen: de waarneming van het landschap in reisliteratuur uit het interbellum]

VUB (Letterkunde) & UGent (Geschiedenis), 2025.
Promotors: Birgit Van Puymbroeck (VUB) & Christophe Verbruggen (UGent). Copromotor: Hans Vandevoorde (VUB)

De geur van rozemarijn, het geluid van de wind, het gevoel van water op de huid: voor veel Europese intellectuelen die tussen de Eerste en de Tweede Wereldoorlog naar het buitenland trokken, beloofde de natuur een beschadigd en overprikkeld lichaam te revitaliseren. *Naar de zintuigen: de waarneming van het landschap in reisliteratuur uit het interbellum* reconstrueert hoe een reeks Nederlandse, Engelse en Duitse literaire reisverhalen de verschillende zintuigen opvoeren om een lichamelijke eenwording met de natuur te verbeelden. Het betoogt dat interbellumschrijvers niet het gezichtsvermogen, dat traditioneel een bevoorrechte rol speelt in moderne reispraktijken, maar vooral de niet-visuele zintuigen aanwenden om een regeneratieve band met de natuurlijke omgeving te smeden.

Naar de zintuigen is het resultaat van een dubbeldoctoraat in de Letterkunde en de Geschiedenis, uitgevoerd tussen 2021 en 2025 onder begeleiding van Birgit Van Puymbroeck en Hans Vandevoorde aan de Vrije Universiteit Brussel en Christophe Verbruggen aan de Universiteit Gent. Het proefschrift volgt een groep West-Europese schrijvers die in de jaren dertig bezorgd waren dat hun reiservaringen uitgehold werden: enerzijds door het verdwijnen van bestemmingen die onaangestast waren door een groeiende toeristische infrastructuur, anderzijds door het clichématig consumeren van pittoreske ‘bezienswaardigheden’. Aan de hand van een multisensoriële benadering toon ik hoe deze literaire reizigers hiertegenover op zoek gingen naar zogenaamd ‘ongerepte’ landschappen en onvervalste manieren om deze omgevingen waar te nemen. Door te analyseren hoe hun teksten auditieve, tactiele, gustatieve en olfactieve waar-

nemingen van de natuurlijke omgeving oproepen, nuanceert dit onderzoek het ‘oculaircentrisme’ in de reisliteratuur, een nadruk op het visuele dat in bestaand onderzoek vaak als typerend voor het genre wordt beschouwd.

De inleiding van dit proefschrift schetst hoe een vroeg twintigste-eeuwse ‘crisis van de waarneming’ zich zowel in ideeën over het reizen als in de praktische organisatie ervan manifesteerde. Ik bespreek hoe een groep Europese schrijvers tegenculturele reispraktijken cultiveerde om de gevoeligheid van het reizende lichaam te verhogen, bij voorkeur in natuurgebieden die onaangeraakt leken door de moderniteit. De drie daaropvolgende hoofdstukken onderzoeken elk de verhouding van een dergelijke reiziger tot een specifiek landschapstype in Zuidoost-Europa of West-Azië. Het eerste hoofdstuk richt zich op de Nederlandse schrijver A. den Doollaard, die in zijn Balkan-reportages de multisensoriële dimensie van zijn bergtochten in de regio benadrukt. Hoofdstuk twee analyseert hoe de Britse schrijver Lawrence Durrell in *Prospero’s Cell* (1945) een zintuiglijk rijke weergave van Corfu scheidt door een spanning op te voeren tussen versplinterde beelden van het Griekse eiland en een reeks penetratieve, vaak tactiele waarnemingen. In het derde hoofdstuk staat het postuum gepubliceerde manuscript *Tod in Persien* (1935/36) van de Zwitserse journaliste en schrijfster Annemarie Schwarzenbach centraal. In deze hybride tekst beschrijft Schwarzenbach hoe ze wordt getroffen door een onheilspellend gevoel van zintuiglijke ontbering in de uitgestrekte, lege vlakten van Iran. In de conclusie licht ik toe hoe deze schrijvers op verschillende manieren hetzelfde ideaal nastreven in het buitenland: een vereniging met de natuurlijke omgeving, die gerealiseerd wordt door onbemiddelde zintuiglijke waarnemingen.

Naar de zintuigen brengt zo een tendens in kaart binnen de Europese reisliteratuur van de lange jaren dertig: een groep schrijvers die ernaar streefde om zich lichamelijk onder te dompelen in heilzame natuurlandschappen. Het onderzoekt de experimentiële en esthetische gevolgen van hun pogingen

en mislukkingen om dit ideaal te verwezenlijken door na te gaan hoe hun teksten een afstandelijke beschouwing van de natuurlijke omgeving inwisselen voor vormen van multisensoriële intensiteit, intieme gewaarwordingen, of een verhoogde aandacht voor een gebrek aan zintuiglijke prikkels. Door deze reisbeschrijvingen te situeren binnen de cultuurgeschiedenis van het interbellum en in relatie tot het gedachtegoed van Friedrich Nietzsche, Henri Bergson en Sigmund Freud, toont dit onderzoek tenslotte hoe deze reizigers een nabije verhouding tot het landschap als essentieel beschouwden om een gevoel van vitaliteit te herstellen dat ze als verloren of bedreigd ervoeren.

Wie geïnteresseerd is in dit onderzoek kan alvast twee Nederlandstalige publicaties raadplegen: een artikel over A. den Doolaard in *Locus: Tijdschrift voor Cultuurwetenschappen* (2024) en een overzicht van zintuiglijke benadering binnen de menswetenschappen in het *Cahier voor Literatuurwetenschap* (2023, met Marie Schoups). Een boekversie van het Engelstalige proefschrift zal verschijnen bij Bloomsbury Academic.

CHARRIS DE SMET

Framing French consumers into citizens: a comparative discourse analysis of debates on luxury and consumption in French parliament and the press in the Age of Revolution (1789-1848)

UAntwerpen & Université Lumière Lyon 2, 2024.
Promotors: Ilja Van Damme (UAntwerpen), Natacha Coquery (Lyon 2) & Marnix Beyen (UAntwerpen)

Framing French Consumers into Citizens has reconstructed and comparatively investigated French parliamentary politics of consumption in three revolutionary years, i.e. 1789, 1830 and 1848. Drawing the widely held but rather scarcely corroborated belief that consumption became increasingly depoliticized in the period between the French Revolution and the fin de siècle into question, it has delivered ample empirical proof that consumption was an important point of discussion and contention under different French political regimes during the Age of Revolution (1775-1848).

The close reading of the parliamentary debates has revealed that consumption and more broadly the contemporary development of consumerism in France were seen in the period between 1789 and 1848 as inextricably tied to broader issues of citizenship, representation, political identity and national belonging. Therefore, these topics constituted political questions of prime importance that warranted debate among the representatives of the nation’s legislative bodies about how to harness, encourage or remodel existing consumer behavior and commodity culture for the sake of the well-being of the state and its citizens.

Based upon this study’s computer-assisted discourse analysis of published parliamentary transcripts and selected newspaper articles, three “consumption regimes” can be distinguished among the three case studies characterized by differing policy decisions, shifting hierarchies between public and private consumption, fluctuating notions of consumer citizenship and alternating interpretations of the French Revolution’s heritage. In 1789, debates were, overall, characterized by a sense of *democratic consumer morality*, in 1830, the discussion revolved predominantly around notions of *bourgeois consumer rationality*, and in 1848, ideas related to *republican consumer equality* became much more present in parliamentary discourses.

Far from constituting monolithic systems of thought, these discourses about consumption were just like early-nineteenth-century politics, in general, and parliamentary life, in particular, fraught with conflict and tensions. Under all three regimes, counterhegemonic ideological elements could be clearly observed within the parliamentary speeches, reflecting the unstable and polarized political realities created in the wake of revolutionary upheaval. Rather than being entirely marginalized, the opposition’s arguments were often somehow accommodated within the political majority’s discourses: in 1789, monarchists left their mark by steering the debate towards an attack on clerical luxury consumption. In 1830, the July Monarchy’s liberal establishment was

eager to integrate republican notions of simplicity, virtue and popular sovereignty to underpin royal privileges. In 1848, even during the heydays of the provisional government, pressing concerns about economic crisis jeopardizing the development of a democratic and social republic as well as France’s international power and imperial expansion ultimately tampered with discourses of outright consumer austerity and wealth redistribution.

These contested and controversial parliamentary conceptualizations of consumption and consumers shed light on the complex history of the pre-1850 genealogy of the consumer, as well as the profound political dimensions of consumption as a subject. By explicitly taking into account these contingent and distinct political embeddings that profoundly marked the early development of consumer culture in France and deploying a parliamentary lens, this dissertation has written a new political history of consumption and citizenship in Age of Revolution France.

Whereas the dissertation can be consulted in its entirety at the University of Antwerp library, some of its main findings have already been published in journals and volumes. Articles include “The people too can be consumers’: debating French consumer citizenship in the ‘Age of Revolution’ (c. 1830-c. 1848)” in *History of Retailing and Consumption* and, in Dutch, “Franse consumptiepolitiek in het revolutionaire tijdperk: praktijken, actoren en vertogen” in *Handelingen*. A chapter dedicated to French parliamentary debates about luxury and consumption in the Estates General and the National (Constituent) Assembly of 1789 can be found in the open-access edited volume *Il mondo in subbuglio: Ricerche sull’età delle rivoluzioni (1789-1849)*. The author has co-edited a volume entitled *The politics of consumption in the Modern Age: discourse, regulation and material practices*, which has recently appeared with Routledge, and which presents in its introduction a concise, revised overview of this dissertation’s state of the art. Forthcoming is an article in *Contributions to the History of Concepts* on luxury’s conceptual transformation in French political language during the July Monarchy.

LUKE DODDS

Beliefs and Boundaries: Catholicism and Migration in Belgium and Europe after 1945

KU Leuven, 2025. Promotors: Kim Christiaens & Idesbald Goddeeris

The Roman Catholic Church has long expressed a rhetorical commitment to the safeguarding and assistance of migrants and refugees, with motivations that can be traced back to Scripture. The phenomenon of human mobility has also featured prominently in the successive texts of Catholic Social Teaching issued by the Holy See since the late nineteenth-century, which have put into actionable terms the Catholic imperative to help migrating people. But what forms do Catholic strategies of engagement with migrants take in practice, and what contribution do such strategies make to the changing face of a modern, dynamic Church? *Beliefs and Boundaries* asks this question by investigating the attitudes, actions, and outcomes of ecclesiastical and lay interactions with migrant communities and institutional migration policy in the post-World War II context of Belgium, supplemented by a study of Catholic advocacy at the level of the European institutions.

The aftermath of the Second World War saw increasingly complex phenomena related to European migration, as it became more diverse both in its composition (as immigrants arrived in large numbers from beyond Europe’s borders, and from increasingly varied cultural and religious backgrounds), and in the political management of human mobility (as national and later European migration policies shifted between encouragement, indifference, assimilation, tolerance, securitization and restriction). In the same period, the landscape of Western European religion was transformed by a simultaneous decline in active church participation, alongside increased religious pluralism partly influenced by migration, and gradually the employment of Christianity as a component of ‘Europeanness’ by elements of the political (far-)right. Christian churches, including the Roman Catholic Church, had to reckon with these factors

as they sought to reorient themselves towards a changing sociopolitical world, increasing their attention to social issues, including migration.

This study departs from the perspectives of what are referred to in the dissertation as ‘Catholic Church actors,’ primarily members of the clergy (priests, bishops, chaplains and missionaries) but with attention also given to active members of the Catholic laity. The research explores how traditional structures of reception and action, such as pastoral care methods, were reshaped from a traditional prioritisation of preserving Catholic migrant religiosity (the dominant impulse in pastoral care for European migrants in the nineteenth-century New World, for example, but persisting well into the end of the twentieth-century in certain cases), towards more nuanced approaches that additionally incorporated the cultural and sometimes political identities of migrant communities. Catholic Church actors – particularly in the wake of the 1962-65 Second Vatican Council – also sought to pursue a more outward-facing social mandate that increasingly immersed itself into political debates surrounding migration, asylum, and religious freedom, often, but not always, serving as defenders and advocates of migrants’ and refugees’ rights, and the integrity of minority religions. This is not to suggest that the positioning of Catholic Church actors was monolithic, however. Throughout the dissertation, elements of diversity and contestation are highlighted to show how an issue like migration – which may appear from the outside as a theologically-rooted given – could spur fault lines and negotiations amongst ecclesiastical voices, particularly as the subject became more socially polarising towards and beyond the new millennium.

Rooted in the analysis of archival materials produced chiefly by members of the clergy, though incorporating also lay and migrant voices, alongside socially-oriented texts from the supreme authority in Rome, the research underlines how migration served as a channel for the Catholic Church to reshape its role as a social and political actor in the postwar Belgian and European context. It interrogates cases of pastoral action at the local

levels of the Dioceses of Tournai and Ghent, to uncover the challenges and potentials of ecclesiastical and lay initiatives for the benefit of migrant communities. It supplements this with a study of the work of the wider Belgian episcopate in combining its pastoral commitments for migrants with an increased interest in national and community migration policy from the 1980s. The dissertation culminates in a pan-European macro-level case study of Catholic structures’ critique and advocacy in the realm of burgeoning European institutional migration and asylum regimes, with additional meditations on EU debates surrounding religious diversity and freedom. Blending the postwar history of migration with reflections on the relationship of religion and mobility, the history of Catholic social initiatives and Catholic Social Teaching, and the changing religious landscape of Europe, it highlights the diversity, intensity, and evolutions present in Catholic Church actors’ concrete negotiation of the Belgian and European migration contexts during a tumultuous sociopolitical era.

HANNAH FLUIT

**Piety, Poverty, and Politics.
The Dynamics of Vincentian Charity in
Modern Belgium (1840-1945)**

UAntwerpen & KULeuven, 2024. Promotors: Bert De Munck (UAntwerpen) and Kaat Wils (KULeuven)

The act of voluntary giving to those in need has been an enduring facet of human history. In the Catholic tradition, benevolence is intrinsically associated with the virtue of charity, prescribing not only the dispensation of alms but also the internalization of love for the other out of love for God within the believer’s disposition. Charity moreover served as an important source of social assistance for those facing poverty, preserving this function well into the nineteenth century, particularly in regions strongly influenced by Catholicism and with limited public sources of assistance, such as Belgium. In Belgium, a country ‘created’ in 1830, Catholics and the Church played a pivotal role in shaping the nation’s identity and culture, as well as its social sphere, notably within

the fields of social assistance and education. In this context, charity fulfilled multiple functions, serving as a means for believers to practice their faith, a resource for social assistance, and a mechanism to affirm the enduring societal relevance of religion in modernity, which became increasingly contested as time progressed. Charitable organizations like the Ladies of Charity and the Society of Saint Vincent de Paul, which constitute the main focus of this study, were able to flourish in this environment, persisting as primary outlets for the social engagement of the Catholic lay elites.

For a long time, the master narrative for understanding the history of charity in modern society – and of religion in modernity in general – was rooted in modernization theories. These theories posited the irreconcilability of religious beliefs and practices with the trajectory of modernity, anticipating a diminishing role for religion in society as modernization advanced. When applied to charity, this narrative suggested that, driven by processes of industrialization and escalating social needs, charity would naturally be replaced by more rational approaches to social assistance, ultimately culminating in the development of welfare states. However, reality proved more complex, and religious beliefs and practices remained part of modern life. During the latter decades of the twentieth century, historians and social scientists sought alternative explanations for the continuing role of charity in modern society and explored the subject through various new perspectives, such as social control and gender history. Nevertheless, the religious dimension of charity faded somewhat into the background. More recently, historians have embarked on a more earnest consideration of religious belief in modern history, leading to a vibrant field of research exploring the development of religious identities, beliefs, and practices in tandem with modernity. Concerning the history of charity, the endeavor to deconstruct the legacy of modernization theories and incorporate the religious dimension proved challenging, however, due to the close intertwining of religious, social, and political goals and motivations in charitable ideas and practices.

Focusing on the Ladies of Charity and the Society of Saint Vincent de Paul, referred to as the ‘Vincentians’, this study undertakes an in-depth exploration of the intricate relationship between the spiritual objectives and social goals of charity in Belgium. Spanning the period from the establishment of these organizations in the early 1840s to the tumultuous era of the Second World War, this investigation traces the development of the Vincentian organization during a tumultuous period in history. The tensions created by societal transformations resulted in a complex dynamic of conservation and renewal in the ideas and practices of Vincentian charity, which was closely entwined with the broader developments in Belgium’s socio-economic, political, and cultural history. The unique characteristics of the Belgian context significantly shape the outcomes of these efforts, providing a fertile ground for Catholic social engagement, but also fostering intense contestation in the social and political arenas. This study unfolds how the Vincentians continually sought to reconcile the temporal and transcendent objectives of their charitable work to ensure its enduring relevance and legitimacy. These efforts were reflected in the construction of their organizations’ image, their personal identities as charitable individuals, their framing of the issue of poverty (or social misery), their approach to ‘the poor,’ and their self-historicization as part of the Catholic mission of establishing a modern society founded on the Christian worldview.

LOUIS FORTEMPS

**Propaganda-Abteilung Belgien.
Les services de propagande allemands en
Belgique et dans le nord de la France
(1940-1944)**

Université de Lille & KU Leuven, 2025. Promotoren:
Roel Vande Winkel en Stéphane Michonneau

Er bestaat veel onderzoek naar nazi-Duitsland en het daar door propagandaminister Joseph Goebbels gevoerde media- en cultuurbeleid. Minder vertrouwd zijn de manieren waarop dat beleid werd doorgevoerd en aangepast in door Duitsland bezette gebieden tussen 1939 en 1945. Duitse pro-

pagandisten moesten hun beleid daar afstemmen op de lokale situatie. De specifieke kenmerken van de propagandamachines die in bezet Europa werden ingezet, blijven grotendeels onontgonnen.

Het proefschrift van Louis Fortemps heeft precies tot doel deze materie te onderzoeken door de focus te leggen op de casus van België en de twee Franse departementen Nord en Pas-de-Calais, die samen onder één Duitse bezettingsadministratie ressorteerden, gevestigd in Brussel. De bevolking van deze gebieden werd onderworpen aan één en dezelfde Duitse propagandadienst, de *Propaganda-Abteilung Belgien* (PAB). Deze dienst was opgedeeld in een reeks gespecialiseerde afdelingen die instonden voor de controle van de media en de culturele sectoren. De PAB streefde zo naar een volledige greep op het openbare leven in bezet gebied. Hoewel deze dienst regelmatig door historici wordt aangehaald — met name sinds het baanbrekende werk van Els De Bens over de gecensureerde Belgische pers, gepubliceerd in 1973 — was hij tot op heden nog niet het voorwerp geweest van een gedetailleerde studie.

Dit proefschrift, gestart in oktober 2020, werd uitgevoerd onder gezamenlijk toezicht van de Université de Lille (Frankrijk) en de KU Leuven. Het onderzoek leidde tot een dubbel doctoraat (joint PhD), enerzijds in de geschiedenis aan het IRHiS in Lille, anderzijds in de sociale wetenschappen aan het Media Culture and Policy Lab in Leuven. Het project stond onder leiding van prof. Roel Vande Winkel (KU Leuven) en van prof. Stéphane Michonneau (Université Paris-Est Créteil) en werd gefinancierd door de regio Hauts-de-France van 2020 tot 2023, en nadien door de KU Leuven.

Dit onderzoeksproject maakt dankbaar gebruik van voorheen als verloren beschouwde archieven van de PAB, die door Louis Fortemps werden herontdekt. Fortemps baseerde zich verder op een waaier van bronnen, waaronder gerechtsdossiers van personen die verdacht werden van collaboratie, en natuurlijk ook op het propagandamateriaal dat de PAB produceerde of vrijgaf voor publicatie. Het proefschrift bestudeert de Duitse propagandadiensten in hun geheel en richt zich op al hun activiteiten, gaande van de controle over media en culturele sectoren tot de uitwerking van groot-schalige propagandacampagnes die verscheidene media en communicatiemiddelen mobiliseerden. De bezetter onderwierp de geschreven pers en de radio aan een censuurapparaat, terwijl hij bestaande beroepsorganisaties hervormde of er nieuwe oprichtte, om journalisten en de verschillende culturele sectoren, zoals de filmindustrie en de literatuur, te controleren. Zo kwam het voormalige Brusselse filiaal van de uitgeverij Hachette, het agentschap Dechenne, onder Duitse controle en verwierf het een monopolie op de distributie van de geschreven pers, terwijl een Papiercentrale de hoeveelheid grondstoffen reguleerde die aan kranten en uitgeverijen werd toegewezen. Op die manier vestigde de *Propaganda-Abteilung* haar greep op elke fase van het schrijfproces. Voor de uitvoering van haar propagandacampagnes ontwikkelde de dienst een netwerk van Belgische en Franse ondernemingen die instonden voor het uitvoeren van de bestellingen, het drukken van meerdere miljoenen documenten (affiches, stickers, brochures, pamfletten, postkaarten enz.) en voor het aanplakken van affiches en de verspreiding van pamfletten. Het uitbesteden van die taken liet de bezetter toe manschappen vrij te maken voor andere opdrachten. De taak van de propagandisten werd echter bemoeilijkt door de diversiteit van het gebied waarvoor zij verantwoordelijk waren: het lag op het snijvlak van een nationale grens, tussen België en Frankrijk, maar ook van een taal- en cultuurgrens, tussen het Frans en het Nederlands. De dienst paste zijn discours dan ook aan het beoogde publiek aan en steunde bovendien op regionale collaboratiebewegingen, evenals op lokale afdelingen van de PAB in de grote steden, om zijn beleid op lokaal niveau te implementeren.

Meer in het algemeen impliceert het bestuderen van de *Propaganda-Abteilung Belgien* ook het bevragen van het fenomeen van militaire bezetting in zijn geheel. Deze dienst was immers cruciaal voor de bezetter, aangezien hij rechtstreeks bijdroeg aan diens beleid inzake ordehandhaving. Door controle uit te oefenen op het mediatieke

discours via censuur en invloed (*Betreuung*) van journalisten, door ontspanning aan te bieden aan de bezette bevolking en door het beleid van de bezettingsadministratie te ondersteunen — zoals de invoering van de verplichte tewerkstelling in Duitsland in de tweede helft van 1942 — speelde de *Propaganda-Abteilung* een sleutelrol in het continueren van de bezetting van België en van Nord-Pas-de-Calais. Naast deze legitimerende doelstellingen, die de oorlogsmachine van het Derde Rijk dienden, streefde de Duitse propaganda ook meer ambitieuze doelen na, namelijk het hervormen van Europa volgens de nationaalsocialistische ideologie. In dat kader trachtten de propagandisten België — en in mindere mate Nord-Pas-de-Calais — los te maken van de Franse culturele invloed om deze gebieden naar Duitsland te oriënteren, dat werd voorgesteld als het nieuwe culturele centrum van het ‘Nieuwe Europa’. Deze regio’s werden dan ook overspoeld met Duitse films, terwijl tournees van artiesten uit het Derde Rijk werden aangemoedigd. Ook de regionale cultuur, in het bijzonder de Vlaamse — beschouwd als Germaans — maar eveneens de Waalse, werd ontwikkeld, terwijl haar reële of vermeende banden met Duitsland werden benadrukt door intensieve culturele uitwisselingen.

Binnen deze dualiteit tussen korte- en langetermijndoelstellingen kunnen twee duidelijk onderscheiden fases worden vastgesteld. Voor het midden van 1942 primeerden de ambities om Europa te hervormen, en beschikte de *Propaganda-Abteilung* over aanzienlijke personele — 280 leden op haar hoogtepunt in januari 1942 — en financiële middelen om deze te verwezenlijken. Zodra het Duitse leger echter op alle fronten in de verdediging werd gedrongen, kregen meer pragmatische overwegingen de overhand en gaf de propagandadienst zijn langetermijnprojecten op om te evolueren tot een loutere dienst voor ordehandhaving. Deze projecten werden uiteindelijk onderbroken door de Bevrijding, en de *Propaganda-Abteilung* verdween samen met de terugtrekking van de bezettingstroepen. In de naoorlogse periode ontsnapten de voormalige propagandisten echter grotendeels aan de dena-

zificatieprocedures en hervatten zij hun werkzaamheden, hetzij als journalisten, academici of kunstenaars.

DRIES GOEDERTIER

Voor kapitaal en vaderland: een sociale geschiedenis van Vlaamse ondernemers en kaders op het kruispunt van natie en klasse (1873-1974)

UGent, 2025. Promotoren: Bruno De Wever & Dirk Luyten

Dit proefschrift bestudeert de constructie van klasse en natie in Vlaanderen als verstrengelde sociale identiteiten, aan de hand van de hegemone visies die intellectuelen binnen en buiten de Vlaamse beweging formuleerden over de economische, sociale, culturele en politieke voorwaarden voor de sociaaleconomische ontwikkeling van Vlaanderen. De onderzoeksperiode behelst de 100 jaar tussen het begin van de Lange Depressie in 1873 en de recessie van 1974. Kunnen we de oriëntatie van de Vlaamse beweging op economie verklaren vanuit de materiële belangen van sociale klassen of waren de dragers van die economische oriëntatie bovenal gemotiveerd vanuit het idee dat het Vlaamse volk nood had aan een uitgebouwde economie om zijn culturele eigenheid te bestendigen? Wat primeerde er kortom bij de Vlaamse ondernemers, ingenieurs en kaders: materiële klassenbelangen of nationalistische ideeën? Vanaf wanneer kunnen we eigenlijk spreken van een sociale klasse die we aanduiden als een Vlaamse burgerij? Het zijn deze vragen die de rode draad vormen doorheen de zes hoofdstukken (waaronder vijf peer-reviewed publicaties) die in dit proefschrift gepresenteerd worden.

In de inleiding wordt een neo-gramsciaans denk-kader uitgewerkt om de relatie tussen klassenvorming, natievorming en de Vlaamse beweging te bestuderen zonder in een cultureel of economisch reductionisme te vervallen. De nadruk ligt op de mediatie en verbinding tussen materieel en ideëel belang, tussen klasse en natie, tussen economie en cultuur. In die mediatie spelen intellectuelen, en dus ook ideeën, een sleutelrol. Voortbouwend

op het werk van de Nederlandse politieke econoom Kees van der Pijl wordt aangestipt dat er in de analyse van klassenvorming naast de productieverhoudingen ook rekening dient te worden gehouden met de zogenaamde “*foreign relations*” die gemeenschappen met elkaar aangaan. De genese van de natiestaat wordt gekaderd binnen de historische ontwikkeling en transformatie van de productieverhoudingen en deze betrekkingen tussen gemeenschappen. Naties en klassen zijn geworteld in een historisch proces van socialisatie waardoor culturele differentiatie – de alternatieve manieren waarop gemeenschappen zich aanpassen aan de natuur door middel van productieverhoudingen en “*foreign relations*” – tot stand komt. In dit opzicht is het onmogelijk om natie te reduceren tot “cultuur”, en klasse tot “economie”.

Vanuit de interactie tussen het theoretische denk-kader en de historiografische literatuur over de Vlaamse beweging werden de specifieke vragen gevormd die aan de bronnen gesteld werden om tot een groter *historisch* inzicht te komen over de manieren waarop klasse en natie met elkaar werden verbonden door verschillende maatschappelijke actoren in hun streven naar hegemonie. Een eerste set van vragen heeft betrekking op de relatie tussen cultuur en economie. Een tweede set van vragen peilt naar het sociologische begrip dat een intellectueel zich vormde van begrippen als natie en klasse. Een laatste vragenreeks heeft betrekking op hoe intellectuelen verschillende elementen van natie en klasse combineerden in een politieke formule. Welke belangen konden uitgroeien tot een algemeen belang en wat was de impact daarvan op de definitie van de nationale identiteit?

Het onderzoek is gebaseerd op een selectie van primaire bronnen die bewaard worden in verschillende archief- en documentatiecentra, bibliotheken en organisaties. Belangrijke bronnen zijn de officiële publicaties van organisaties zoals het Vlaams Economisch Verbond, en de (Koninklijke) Vlaamse Ingenieursvereniging, het Nationaal Verbond van Kaderpersoneel (KADOC), de Bond der Bedienden, Technici en Kaders (AMSAB) en het Studiecentrum voor de Vernederlandsing van het bedrijfsleven

(Liberaal archief). Van groot belang waren ook de persoonsarchieven van André Vlerick (KADOC), Vaast Leysen (KADOC) en Jan Hendrickx, onder meer voor de notulen van de beslissingsorganen van onder meer het VEV en het Verbond van Belgische Nijverheid (VBN). Er zijn ook veel primaire werken geraadpleegd die zelf een synthese geven van de gebeurtenissen uit de tijd waarin ze leven. Het gaat om publicaties van figuren als Lodewijk de Raet, Julius Macleod, Frans Van Cauwelaert, Gaston Eyskens, Victor Leemans, Albert Michielssen, Tony Herbert, André Vlerick, Jan Hendrickx, Ignaas Lindemans, Hendrik De Man, Henri Janne, Max Lamberty, Ignaas Lindemans, Maurits Van Haegendoren en Lode Claes.

Het eerste hoofdstuk belicht de cruciale rol die de econoom Lodewijk de Raet gespeeld heeft in de programmatorische verruiming van de Vlaamse beweging naar economie en bedrijfsleven op het einde van de 19e eeuw. Niet alleen “Vlaamse kapitalisten”, maar ook de kaders hadden in de Vlaamse economische wederopstanding een rol te spelen. Die twee segmenten vormden een “leidende stand” die zich hoorde in te zetten voor de materiële, intellectuele en morele ontplooiing van de volkskracht. In het tweede hoofdstuk ligt de nadruk daarom op de manier waarop de ingenieurs zich vanaf 1928 organiseerden in de Vlaamse Ingenieursvereniging en zich een beeld vormden van wat zij beschouwden als hun plichten tegenover enerzijds andere sociale klassen en anderzijds het Vlaamse volk in zijn strijd om het bestaan met andere volkeren. In het derde hoofdstuk wordt gearchitueerd dat het Vlaams Economisch Verbond in de periode na de Tweede Wereldoorlog een belangrijke rol speelde in de formulering van ideologische visies waarin het algemene belang van Vlaanderen stevast gelijkgeschakeld werd met de economische ontwikkeling van het Vlaamse bedrijfsleven. Het vierde hoofdstuk belicht het getouwtrek in de jaren 1950 over wie de kaders juist waren en tot welk kamp – arbeid of kapitaal – zij behoorden. Uit de analyse blijkt hoe sterk het cultuurflamingantisme, gevoed door de *human relations*-benadering, een ideologisch bindmiddel vormde tussen Vlaamse

ondernemers en kaders. Het vijfde hoofdstuk gaat dieper in op de figuur van politicus, zakenman en academicus André Vlerick die zich door zijn inbedding in Atlantische en Vlaamse netwerken van academici en zakenlieden bevond op het snijpunt van zowel transnationale als nationale klassenvorming. Hij legde zich toe op de vorming van een “Vlaamse elite” die de “hulpmiddelen” van het Vlaamse volk moest ontwikkelen. In het zesde en laatste hoofdstuk wordt gesteund op Michel Foucault om de noties van rassenstrijd en klassenstrijd in het bewustzijn van de Vlaamse leidende stand bloot te leggen. Het hoofdstuk eindigt met een reflectie over de Vlaamse burgerij in het laatste kwart van de 20^e eeuw.

In het algemeen besluit wordt geconcludeerd dat de “leidende stand” in Vlaanderen het centrale concept was dat de verantwoordelijkheden en onderlinge verhoudingen tussen ondernemers en hoogopgeleide kaders hielp structureren en daardoor bijdroeg tot een toenadering tussen beide segmenten. Aldus kon zich op een politiek en maatschappelijk niveau een sociale klasse vormen die als een burgerij kan opgevat worden. De uitoefening van politiek en maatschappelijk leiderschap over een eigen, in economische en culturele termen gedefinieerd nationaal volk was voor deze ondernemers en kaders een voorwaarde om zichzelf als een volwaardige burgerij te kunnen beschouwen. De Vlaamse burgerij wordt opgevat als een historisch project, in de specifieke periode van het onderzoek, waarbij ondernemers en hoogopgeleide kaders streven naar een klassenalliantie in functie van leiderschap over een nationalistische massabeweging, om de voorwaarden te creëren voor kapitaalsaccumulatie binnen een als Vlaams gedefinieerde politiek-economische ruimte en natie. In verband met de motieven van de Vlaamsgezinde “burgerij” moet geen keuze gemaakt worden of enerzijds materialisme of anderzijds nationalistisch idealisme doorslaggevend was. Vlaamse ondernemers en hoogopgeleide kaders waren gericht op concrete doelen, met name het bepalen van de meest gunstige voorwaarden voor kapitaalsaccumulatie. Voor hen viel dit samen met het meer abstracte,

minder direct grijpbare doel van de Vlaamse nationale ontvoogding. Tussen het Vlaamse ideaal en hun onmiddellijke materiële belangen werd geen onderscheid gemaakt. De burgerij was Vlaanderen, en Vlaanderen was de burgerij.

Het is doorheen de verbeelde gemeenschap van de natie dat de burgerij zich vormt als een sociale klasse die leiderschap uitoefent over andere klassen en haar relatie met andere, als “vreemd” beschouwde gemeenschappen beheert. In het algemeen besluit wordt het begrip “beheernationalisme” geïntroduceerd om de connectie tussen natie en klasse nogmaals theoretisch scherp te stellen. Het beheernationalisme bevat drie componenten waaraan organische intellectuelen naargelang de noden van het moment een andere en specifieke invulling hebben gegeven. Een éérste component die we kunnen onderscheiden heeft betrekking op de beleidsmatige omkadering die nodig is om de economische activiteit binnen de contouren van een als Vlaams gedefinieerde economie te stimuleren. Het gaat daarbij steevast over de rol die de staat vervult ter ondersteuning van marktactoren en private kapitaalsaccumulatie. Een tweede component heeft betrekking op het instrumentarium aan technieken dat ontplooid dient te worden om zowel de productieverhoudingen tussen de sociale klassen binnen de gemeenschap als de betrekkingen met andere gemeenschappen te beheren in functie van zowel modernisering als conservering van de Vlaamse levenswijze. Een derde component omvatte de verbeelding van het Vlaamse volk als een historisch gewortelde en plaatsgebonden realiteit waarbij naast de taal ook de economie *an sich* als een culturele bouwsteen van de nationale identiteit in beeld kwam.

ELINE MESTDAGH

Registers of dissent : mobilizing memory for racial justice in Belgium’s ‘decolonial moment’ (2010- 2021)

Ghent University, 2025. Promotor : Berber Bevernage

Between 2010 and 2021, public discourse on anti-racism in Belgium shifted in a striking way.

Whereas anti-racist movements had previously articulated their demands in the languages of multiculturalism, anti-discrimination and diversity, during this period the public emphasis increasingly moved toward colonial memory and decolonization (e.g. the removal of statues of Leopold II, decolonization of the AfricaMuseum, etc.). Although historians disagree about how new memory-based claims concerning the colonial past are in the longer development of Belgian anti-racism, it is clear that they have come to play an increasingly central role in public debate. In *Registers of Dissent: Mobilizing Memory for Racial Justice in Belgium’s “Decolonial Moment” (2010–2021)*, I ask how, why, and in what contexts Afrodescendant anti-racist mobilizations between 2010 and 2021 connected “memory” to the pursuit of racial justice.

These questions are important for two broad reasons. First, studies of collective memory have often assumed that memory policies addressing historical injustice naturally lead to reconciliation, recognition, equality, or, more broadly, justice. This ahistorical assumption has remained insufficiently empirically examined. Second, between 2010 and 2021 numerous policy initiatives concerning colonial memory emerged within Belgian local and regional governments, all claiming to respond to Afrodescendant demands. Yet their contribution to the pursuit of racial equality in Belgium remains contested. The central aim of this dissertation is therefore to map Afrodescendant activist memory practices related to the colonial past and, more specifically, to investigate their underlying assumptions about the relationship between memory on the one hand and racial justice on the other.

The first chapter of the dissertation conceptualizes the years between 2010 and 2021 as a “decolonial moment”, inspired by Chantal Mouffe’s notion of a “populist moment”. With this term, I refer to a conjunctural period in which grassroots anti-racist and decolonial actions gained increasing public visibility, the concept of “decolonization” entered the policy domain, and engagement with colonial memory came to be publicly seen as

an essential component of the struggle for racial emancipation. Rather than presenting this period as a clean break, I argue that the “decolonial moment” should be understood historically as the intensification and politicization of long-standing memory practices and mobilizations rooted in the lived experiences of Afrodescendant communities in Belgium, and shaped by both local and transnational dynamics.

Methodologically, this research was highly challenging because of the limited existing scholarship on both Afrodescendant activism and racial injustice in Belgium. To address these challenges, the dissertation is based on an explicitly interdisciplinary approach, drawing on a combination of historical research and ethnographic methods, including long-term participatory observation since 2017, in-depth interviews, and the analysis of policy documents. Throughout, the dissertation acknowledges the interpretive limitations stemming from my own socially and racially situated position. Empirically, the study examines activist articulations of memory for racial justice across three concrete campaigns: first, the struggle to decolonize the public space, focussing on monuments and street names evocative of the colonial past, and including the demand for Lumumba Square; second, the mobilization of memory for the emancipation of Belgian-Congolese youth in Sint-Joost-ten-Node; and third, a participatory grassroots truth commission established in response to the parliamentary Congo Commission in 2020.

To analyze the plurality of ways in which activists connected memory to justice in these campaigns, the dissertation introduces the concept of “registers of dissent”, which I conceive of as a heuristic tool for understanding how memory is articulated and mobilized across different activist contexts. I define registers of dissent as “adaptable modes of expression and styles of communication through which racialized experiences and demands for memorial justice are articulated, negotiated, and reshaped across activist positions, memory campaigns, and audiences” (p. 21). While memory played a central role in all three campaigns, it took on

different meanings and functions in each. To understand these differences without reducing them to political disagreements or essentialized activist identities, the study analyzes these forms of memory mobilization as three ideal-typical registers of dissent, which render claims for recognition, legitimacy, and racial justice intelligible across shifting discursive and institutional contexts.

The first is a cognitive-academic register, in which decolonial memorial justice is framed as the recognition of historical truth and as part of a broader project of citizenship education. Activists speaking in this register link the persistence of anti-Black racism in Belgium to a broader lack of historical understanding among the Belgian population. From this perspective, producing and disseminating objective historical knowledge about the colonial past becomes essential to dismantling colonial nostalgia and apologetic narratives about colonialism. This register pushes memory studies to rethink the boundaries between what is typically framed as “history” and “memory”, and shows how these boundaries themselves can become objects of political contestation.

The second is an existential-therapeutic register, in which activist memory work is oriented toward healing, identity repair, and community strengthening in the context of postcolonial institutional misrecognition and structural racialized exclusion. In this register, decolonial memorial justice concerns the availability of stories that help Afro-descendant youth build pride, dignity, and a stable sense of self in a context of police surveillance and institutional neglect. Here, the core problem is not so much the lack of historical truth in the public sphere, but rather the lack of historical narratives that make life livable in a society that continually devalues racialized lives.

The third is an identity-representational register, in which memory is mobilized to claim epistemic legitimacy on the basis of lived experience and strategically essentialized cultural and racial identities. In this register, activist memory work not only challenges representations of colonial memory (such as

monuments) but also questions the epistemic foundations of collective memory itself, by which I mean the rules that determine who is considered to have valuable knowledge about the past.

Each register highlights a different dimension of racialized memorial injustice: the lack of recognition of historical truth about colonialism, the struggle for dignity and identity repair, and epistemic injustice. The same activist may shift between registers when addressing policymakers, white Belgian audiences, researchers, or fellow activists. The dissertation thus demonstrates that these registers of dissent are inherently strategic, relational, and context-dependent.

Overall, the dissertation argues that the struggle for decolonial memorial justice is deeply intertwined with broader struggles for legitimacy as citizens, as participants in public debate, and as producers of knowledge. The scholarly contribution of this dissertation is threefold. First, it bridges the largely sociological and anthropological postcolonial and decolonial scholarship on Afrodescendant presence in Belgium with the fields of memory studies, thereby contributing to the “provincialization” of normative assumptions within that field regarding the transformative potential of memory. Second, by emphasizing the plurality of activist articulations of memorial justice, it challenges the often reified and homogenized portrayal of Afrodescendant memory activism in Belgium, resisting any monolithic notion of “the decolonial movement” or “the African diaspora”. Third, by introducing the concept of registers of dissent, the dissertation offers a more nuanced, dynamic, and historically grounded understanding of memory activism and demonstrates that such activism is inseparable from the institutional and discursive contexts that shape which memory claims are recognized as legitimate.

This doctoral project, supervised by Berber Bevernage (Ghent University), was funded by the Special Research Fund (BOF) of Ghent University between 2017 and 2019, and by the Research Foundation-Flanders (FWO) between 2019 and 2024.

It was carried out within the Institute of Public History (IPG) and the interdisciplinary research forum TAPAS/Thinking About the PAST at the Department of History at Ghent University. The dissertation is not yet publicly available, as I am awaiting feedback and consent from the individuals I interviewed during the research. Those interested in learning more about the project can consult my article in the journal *Memory Studies* (2025), in which I introduce the dissertation’s critique of memory studies’ understanding of memory’s potential for justice. I am currently working on two additional publications and plan to revise the dissertation into both an academic monograph and a public history book.

BRECHT ROGISSART

Belgian Capitalism and the Finance-Industry Nexus during the First Global Economy (1850-1914)

European University Institute, 2025. Supervisors: Glenda Sluga, Regina Grafe (second reader), Alexia Yates (second reader)

This thesis explores the trajectory of Belgian capitalism and its finance-industry nexus during the first global economy (1850-1914). I trace a shift in finance’s services from financing through shares and bonds during the early industrialisation period (1830-1870) to financing through short-term credit via current accounts (1870-1914). I use Belgian banks’ balance sheets, investment portfolios, stock market data, and sources on current accounts to map this shift in ties between domestic finance and industry. For this dataset, I have compiled three datasets (more below).

I contextualise the shifts in the Belgian finance-industry nexus within the development of the first global economy. I argue that globalisation created a new terrain of action for both industry and finance, which altered their entanglement. In doing so, I bring a new perspective to an often-invoked idea in Belgian historiography, which I label the notion of a persistently strong finance-industry nexus. This notion posits that the relationship between domestic finance and industry did not fundamentally change during the first

global economy. In this thesis, I re-examine this idea through the lens of globalisation.

The globalisation of Belgian capitalism is further explored in a comparative framework with Britain and Germany, providing an instructive view onto the particular trajectory of Belgian finance and industry. I study the financial and industrial development of the three countries by comparing industrial growth and trade patterns, the relative importance of capital export, and its destinations. This approach locates Belgian industrial and financial growth between two different trajectories: Britain’s role as the global market’s central financier, and Germany’s experience as an industrialising ‘catch-up’ nation. I depict Belgian finance as growing mostly through increasing global entanglements, while domestic industry specialised in response to the competitive pressures of globalisation.

Finally, I zoom in to examine diversification internal to the Belgian case-study through a regional comparison of the different trajectories of finance in merchant Antwerp and industrial Brussels over this same period. Additionally, I explore the changing role of finance in its relationship to the (colonial) state. These complementary analyses illuminate important differences in the ties of finance to their (local) clients, concluding that finance’s trajectory depends largely on the needs of its clients.

The empirical contribution of my thesis consists of three compiled datasets, available at the online data repository of the EUI. The first dataset gives the balance sheets and accounts of profits and losses of fourteen Belgian banks during the long nineteenth century. It presents annual data of bookkeeping for the following Belgian banks: the Société Générale (1848-1912) Banque de Bruxelles (1872-1913), Banque de Belgique (1851-1876), Banque d’Anvers (1870-1914), Banque Centrale de la Sambre (1872-1914), and the Banque d’Outremer (1900-1912). For eight regional, subsidiary banks of the Société Générale, this datasets presents bookkeeping data on a quinquennial basis.

The second dataset gives annual data on the investment portfolios of three Belgian banks: the Banque de Belgique (1851-1876), Banque de Bruxelles (1876-1913), and Banque d'Outremer (1902-1913).

The third dataset contains all newly established limited liability companies in Belgium on a quinquennial basis during the long nineteenth century. The names of the companies were digitalised by the SCOB centre of the University of Antwerp. This dataset presents additional data per company of starter's capital, sector, and country of activity.

In a publication in *Critical Historical Studies* (forthcoming), I summarise my findings on a comparative history of capitalist growth between Belgium, Germany, and Britain.

JASPER SEGERINK

The Lodging House and the City. Accommodating Migrants in Urban Space, Antwerp, 1850-1914

UAntwerpen, 2025. Promotors: Hilde Greefs & Greet De Block

This thesis examines the lodging house in the nineteenth century and its relationship to changes in the city and migration patterns. It argues that lodging houses formed a crucial link between two of the period's most drastic transformations: the urban transition and the mobility transition. The former posits that cities expanded enormously in the nineteenth century, transforming not only morphologically but also functionally, while the latter posits that increasingly broad groups in society became more mobile over longer distances. However, the processes and social mechanisms that linked these two transformations have remained largely underexposed and implicit until now.

Furthermore, little is known about the lodging house itself. When historians examine lodging practices – temporary stays in a house without furniture – they mainly focus on so-called boarders, individuals from across the social spectrum who were often taken in by private households for extended periods of time, or hotel guests, the wealthy and

highly mobile groups of tourists, merchants and the like. Consequently, lodging houses, the homes of the mobile working class, fall outside the analytical framework. Nevertheless, there are two distinct paradigms on this subject. The first paradigm attributes a key role to lodging houses in facilitating the continued mobility of itinerant groups of workers, while the second focuses more on their assimilative role in the urban fabric. This thesis goes beyond these two narratives to take a more open view of how changes in the city and migration: in this way, the lodging house is considered both an expression of and a lens on the urban and mobility transition. The case study is Antwerp in the late nineteenth century, a port city that strongly embodies these two transitions and which has left behind extensive police and demographic archives. These sources are approached here from a spatially entangled perspective, to demonstrate how different scales of analysis (the individual – the house – the street – the neighbourhood – the city – the state – and the supra state) interact. The thesis is divided into five chapters, each of which highlights a key actor in this history.

Chapter I, Space, forms the basis of this research. Using a series of extremely detailed police inspections, a city-wide picture is sketched of how the lodging sector transformed numerically and spatially during this period. This data confirms that the second half of the nineteenth century was a true "golden age" for lodging houses, with no signs of decline by the First World War: the 90 establishments in 1853 had multiplied to 671 in 1914. However, growth was not uniform, both in terms of time and space. Growth was strongest in the 1870s. This decade was characterised not so much by changes in migration patterns, but rather by the urban housing market, which, although expanding rapidly, proved to be extremely inaccessible and expensive. This paradoxical situation, of continuous migration attraction and a sharp increase in the inaccessibility of the "normal" housing market, was at the root of the transformation of the lodging sector. Spatially, the sector grew from a fairly uniform presence throughout the city to one that took on increasingly specific functions in

different working-class neighbourhoods. This led to the emergence of lodging houses tailored to sailors in the Sailors Quarter, dock workers along the docks, construction workers in the suburbs, transatlantic migrants near the station and shipping companies, and various mobile groups and maids throughout the city. This specialisation was not new, but it was accelerated by the growing differentiation in urban neighbourhoods and migrant profiles. Three driving forces were important: the demand for temporary labour, the proximity of transport infrastructure, and the relationship with other forms of temporary accommodation provided by government or humanitarian initiatives.

Chapter II, *Control*, takes a closer look at how various actors attempted to gain control over the operators and guests of the lodging house. On the one hand, historians argue that control during this period seems to have shifted from an emphasis on registering migrants to one that prioritised domesticity and hygiene. On the other hand, migration historians point out that the bureaucratic means of controlling mobile groups expanded enormously during this period. An analysis of the range of correspondence, laws, decrees, inspection reports and registers, which also goes back a little further in time, shows that control over the registration of migrants did not disappear at all during this period. Instead, various motives were invoked by different government agencies at different times. The level of control exercised was the result of how successful they were in perpetuating cooperation along the hierarchical government structure. For example, occasional city-wide inspections by police officers rarely resulted in structural hygienic “improvements”. And after Belgian independence, meticulous control of lodgers transformed from an urban matter into one that was mainly driven by national state security. This was further tightened in the 1860s, when the latter finally stopped carrying out border controls. In Antwerp, however, little evidence was found that lodgers were structurally checked more often, even when the economy took a dive in the 1880s. Transatlantic migrants were the exception to this: the coordinating role of the Provincial Governor was of central importance

here. The lodging and hotel owners themselves were relatively lax in complying with obligations imposed by higher authorities, and they had their own ways of circumventing them.

Chapter III, *Housekeepers*, focuses on the men and women operating a lodging house. In historiography, they occupy an ambiguous position. On the one hand, they play an important role in debates on female financial independence and domestic economies, but on the other hand, very little is known about their profiles and strategies. By tracing three cohorts of lodging house keepers in the population registers, this chapter fills this gap. Migrants were well represented, and some nearby polder villages developed into veritable housekeeper hubs. Within the city, it was mainly foreign lodging house keepers who responded to the development of new transport-oriented neighbourhoods in the Sailors Quarter and around the station. Although police sources initially suggested that the lodging sector was mainly run by men, an in-depth analysis revealed a more complex picture. As the century progressed, the profession “deprofessionalised” from one practised by the whole family to one in which women took on more and more tasks. Men remained important for attracting lodgers through their professional networks, but were increasingly absent during the day. Parallel to this, the lifespan of the lodging house declined, although this should not necessarily be interpreted pessimistically. The analysis showed that lodging house owners responded to changes in urban space and the migrant population. For the vast majority, the lodging house seems to have been part of a family survival strategy in a city where living costs were becoming increasingly expensive, but some capitalised particularly well on these margins.

In Chapter IV, *Lodgers*, we return to the perspective of the users of the lodging house. The lodger is even less the subject of historical research than the lodging housekeeper. The availability of sources certainly explains this neglect, but there also seems to be a broader tendency in social history to equate high mobility with destitution and anti-

social behaviour, and therefore of little interest to urban and migration history. In their own ways, the two paradigms had already counterbalanced this, but the relationship to urban and migration change remained ambiguous. By conducting a broad analysis of some 30,000 lodgers from the Antwerp lodging registers, this chapter brought this relationship into sharp focus. These data suggested that the number of lodgers was still rising sharply at the end of the century and that the Antwerp labour market was far from stabilised. The traditional profile of the lodger as a young single man was confirmed, but with two important nuances. Firstly, various groups travelled regularly in groups. Secondly, older people, locals and women also made frequent use of lodging houses. The degree of clustering was relative – almost all groups mixed – but also depended on occupation. A more qualitative perspective on a few “pseudo ego documents” revealed how lodgers, despite the short duration of their stay, formed important social contacts, and how different groups used the city in their own way.

Each of the perspectives from the previous chapters comes together in Chapter V, *Microcosms*. Two micro-cases are used here to demonstrate how the various actors mingled in the lodging house and how these interactions subsequently constructed complex and layered realities that affected different groups in different ways. Two lodging houses were chosen as case studies. For both lodging houses, as exhaustive a picture as possible was created based on lodging and population registers. This methodological approach brings this chapter to the heart of this thesis. The comparison of the two sources showed that dichotomies between “temporary” and “permanent” migration are not valid. And although in both cases there was a small margin of lodgers who remained in the city after their stay, this was certainly not everyone’s goal. Rather, lodgers adapted their stay according to individual work strategies. Work, not assimilation, was the key. The micro-histories of these two buildings show how seemingly simple lodging houses housed particularly complex, and sometimes very well-organised, economies that relied on varying degrees of mobility for their operation.

JOANNA VAN DER HEYDEN

“Les armes de la critique”.

Het sociaal-cultureel narratief van de muziekjournalist: Belgische muziek- en cultuurtijdschriften en hun melomaan publiek (1830–1880)

Universiteit Antwerpen, 2024. Promotor: Hilde Greefs

De negentiende-eeuwse pers kreeg de voorbije decennia veel academische belangstelling. Naslagwerken en monografieën over kranten en tijdschriften maakten duidelijk hoe het democratiseringsproces en de opgang van de geschreven media elkaar versterkten. De gespecialiseerde pers, waaronder de muziekjournalistiek, bleef daarbij vaak onderbelicht. In tegenstelling tot de dagbladpers, die een breed scala aan onderwerpen behandelde, waaronder ook - zij het beperkt - muziek, boden deze periodieken meer ruimte voor gedetailleerde analyses van artistieke ontwikkelingen en de maatschappelijke thema’s die daarmee verweven waren.

Musicologen bestudeerden uitvoeringen, toondichters en hun composities, naast uitvoerende kunstenaars, en voldeden op die manier aan hun kernopdracht. Daarmee onderzochten zij echter vaak slechts een deel van de artikels. Want hoewel de periodieken de muziek in al haar facetten belichtten, leert een eerste analyse van de tijdschriften dat de muziekjournalisten zich ook over diverse sociaal-culturele aspecten van de samenleving uitlieten.

In de laatste decennia van de twintigste eeuw zien cultuurhistorici de noodzaak om dieper in te gaan op dit ruime kader en rond de recente eeuwwisseling krijgt de oproep tot meer contextualisering een breed gehoor. Historici Jerrold Seigel en Simon Gunn tonen hoe tijdens de negentiende eeuw muziek en haar liefhebbers, onder meer door het samenspel van verstedelijking met gedifferentieerde openbare ruimtes, het groeiende aantal ontmoetingsplekken via theaters, de democratisering van de samenleving met een gelaagd publiek en de wens tot netwerken, bijdragen aan de ontwikkeling van ambitieuze liberale burgers. Deze wetenschap-

pers komen tegemoet aan het verlangen om te reflecteren over achterliggende interpretatiekaders en om dieper te gaan dan studies over het muziekleven die ‘veelal zijn gericht op het aan de vergetelheid ontrukken van feitenkennis’, zoals historicus Thomas Delpout in 2014 opmerkt.

Ook Belgische musicologen en historici sluiten zich aan bij dit discours. Musicoloog Francis Maes publiceert in 2019 een lijvig overzicht van de Europese muziekgeschiedenis, met een focus op de muzikale ontwikkeling tot 1900. Hij benadrukt daarin de cultuurhistorische aspecten, waarbij politieke of sociale ontwikkelingen niet opzijgeschoven mogen worden. Om het Brusselse muziekleven tussen 1750 en 1850 te schetsen, beperkt historicus Koen Buyens zich niet tot een voorstelling van het kunstenaarsbestaan of een opsomming van compositorische vernieuwingen. Een diepgaand onderzoek naar de veranderingen in de sociale en politieke structuren van de stad is onmisbaar.

Door dit streven naar een gedetailleerder interpretatiekader en een sociaal-culturele inbedding van de muziek komen de muziekers en de muziekkritiek opnieuw scherp in beeld. De periodieken beloven de betekenis van de muzikale praktijk voor de negentiende-eeuwse burgerlijke samenleving te kunnen verfijnen. Een herziene lezing wordt noodzakelijk.

Het proefschrift onderzoekt het narratief van de muziekjournalist in vijftientig Belgische muziek- en cultuurtijdschriften. Allen publiceren zij over ‘klassieke muziek’, de tegenhanger van de volksmuziek. Kan een analyse van de diverse artikels meer vertellen over het profiel van de auteurs, over de maatschappelijke thema’s die zij commentariëren en over hun relatie tot het publiek en de kunstenaars?

Wie zijn deze muziekjournalisten, en waarom blijven vrouwen onzichtbaar? De negentiende-eeuwse muziekjournalisten evolueren van weinig muzikaal deskundige intellectuelen naar muzikaal geschoolde auteurs, voor wie een aantrekkelijke schrijfstijl en een sterke onpartijdigheid niet altijd

even gemakkelijk te realiseren kwaliteiten zijn. De vanuit Frankrijk teruggekeerde Belg François-Joseph Fétis wordt in 1833 de eerste directeur van het Koninklijk Conservatorium van Brussel en geldt, als stichter en journalist van de *Revue Musicale*, als een autoriteit. De journalisten, die vaak zelf musici zijn, verdienen vermoedelijk geen riant honoraria. Bovendien lijden de tijdschriften waarvoor zij schrijven aan een permanent gebrek aan abonnees en dus aan inkomsten. Ondanks het bijwonen van prestigieuze artistieke evenementen ervaren zij hun werk als zwaar en de opdrachten als vaak bezaaid met hindernissen. Toch zijn hun uitstraling en zelfbewuste houding niet te negeren. Verdienen zij weinig, dan is hun machtspositie niet te versmaden. Zij positioneren zich tussen de grote kranten en beschikken, via buitenlandse overnames - in het bijzonder uit de Parijse pers - over een stevige nationale en internationale basis.

Waarom is het gezag van deze journalisten te meten? Uiteraard aan hun recensies over muziek. Dit proefschrift toont aan dat zij deze unieke uitgangspunt ook gebruiken om, via muzikale oplossingen, de existentiële angsten van de burger te temperen en lagere sociale klassen op te voeden en te disciplineren. Tegelijkertijd zijn deze ernstige periodieken niet vies van een stevige portie roddeljournalistiek. In Belgische politieke disputen profileren zij zich als liberalen met een uitgesproken antiklerikale houding en tonen zij zich, als stedelingen, weinig respectvol tegenover landelijke gemeenschappen en hun muziekcultuur.

De internationale muzieksceen wordt door hen besproken en gewogen, waarbij de waardering voor de Duitse muziek en muziekcultuur zelden ter discussie staat. Muzieksmaak en nationale identiteit vallen bij de auteurs samen en laten weinig ruimte voor nuance. Deze clichés over Europese burens creëren alle voorwaarden om vanaf de jaren 1880 uit te groeien tot een ontspoord nationalisme. De Amerikaanse muziekliefhebber moet zich bewijzen, en hoe verder verwijderd van de Europese cultuurbakermat van de westerse klassieke muziek, hoe geringer de kans op waardering voor lokale muziektradities.

Muziekjournalisten zijn ervan overtuigd de muzikliefhebber waardevolle bijdragen te leveren. Van klantenbinding is echter geen sprake. De lezer, en in de eerste plaats het publiek, wordt vaak negatief en ongeïnteresseerd voorgesteld en op zijn gebreken gewezen. Hoewel enkele journalisten zeer pertinente en geëngageerde stukken schrijven over het sociale statuut van de musicus, fungeren de tijdschriften zeker niet als spreekbuis van sociale veranderingen. De welgestelde lezer van de muziektijdschriften voelt zich mogelijk weinig aangesproken om deze situatie te wijzigen. Vrouwelijke toeschouwers en vrouwelijke musici worden door de journalisten vastgehouden binnen een kader van burgerlijke conventies. De redacties tonen nauwelijks intenties om een emancipatorisch discours te ondersteunen.

Hoewel er vooruitgang werd geboekt en een zekere openheid voor vernieuwing aanwezig is, blijft een dominante klasse in de muzikale praktijk vasthouden aan traditionele waarden en structuren, daarbij gevolgd of bevestigd door de journalisten. Tussen 1830 en 1880 kan de Belgische muziekjournalist worden gekarakteriseerd als liberaal en artistiek progressief, met een open houding tegenover nieuwe muzikale ontwikkelingen, maar tegelijkertijd als conservatief en soms wantrouwend of onbeslist ten aanzien van de internationale muziekwereld, het democratiseringsproces en het emancipatorische streven van vrouwen. Deze inzichten belichten, naast de ontwikkeling van de pers zelf, haar krachtige rol in het vormen van de publieke opinie.

VITALY VOLKOV

Governance, Technology and craftsmanship in the Belgian window-glass industry: The Charleroi region, 1830-1914

Universiteit Antwerpen, 2023. Promotoren: Bert de Munck & Joost Caen

Deze doctoraatsverhandeling draagt bij tot het debat rond de aard van de 19de-eeuwse industrialisering en technologische ontwikkeling. De Belgische vensterglasindustrie wordt als casus genomen.

Gedurende de periode tussen de Belgische onafhankelijkheid in 1830 en het begin van de Eerste Wereldoorlog in 1914, nam deze industrie een hoge vlucht, waardoor België één van de belangrijkste vensterglasproducenten ter wereld was geworden. Bovendien was deze industrie grotendeels geconcentreerd in de regio Charleroi. Hierdoor volgt deze studie voornamelijk geografische benadering, waarbij de Industriële districten-theorie als conceptueel kader gehanteerd wordt.

Het onderzoek naar de geschiedenis van de Belgische vensterglasindustrie, zoals voorgesteld in deze studie, draagt bij tot meerdere historiografische velden, zoals de geschiedenis van de Belgische vensterglasindustrie in de 19de eeuw, de geschiedenis van de industriële districten als specifieke vorm van ondernemingsorganisatie en de geschiedenis van de verhoudingen tussen de technologische innovatie en ambachtelijke tradities in de context van de industriële revolutie. Hierdoor overstijgt het belang van deze studie het puur Belgische niveau door aan internationale debatten bij te dragen, waarbij de glasindustrie, die vaak over het hoofd gezien wordt, als casus genomen wordt.

De ontwikkeling van de Belgische vensterglasindustrie wordt concreet in beeld gebracht via onder meer de analyse van de bestuursstructuren die in de regio Charleroi ontstaan waren en van de ontwikkeling en het beheer van technologische innovatie in verhouding tot ambachtelijke tradities.

De bevindingen van dit onderzoek tonen het beeld van een dynamische industriële omgeving, bestaande uit verscheidene actoren (bedrijven, werkgeversorganisaties, overheden) die een opmerkelijke technologische creativiteit aan de dag legden, waarbij technologische innovaties en traditionele ambachtelijke werkwijze geïntegreerd werden. Bovendien was het gekenmerkt door een bedrijfsorganisatie die nauw in de internationale commerciële en kennisuitwisselingsnetwerken geïntegreerd was. Toch kende deze organisatie ook haar limieten, zoals geïllustreerd door enkele 'dissidente firma's' die om verschillende redenen samenwerking weigerden.

JULIE WYNANT

Bridging Trust Gaps Through Applied History. Towards Historical Consultancy for Public Institutions in Belgium

KULeuven, 2025. Promotor: Violet Soen. Copromotoren: Bram De Ridder en Bart Willems

Hedendaagse maatschappelijke ontwikkelingen creëren steeds vaker een gevoel van *déjà vu*. De opmars van radicaal-rechts autoritair leiderschap? De jaren 1930 zijn terug! De COVID-19-pandemie? De Zwarte Dood! Dergelijke historische analogieën circuleren steeds meer in het publieke debat, de media én binnen vormen van toegepaste geschiedenis. Ze geven betekenis aan complexe en onzekere situaties vandaag, maar worden vaak bekritiseerd omdat ze het verleden reduceren tot vereenvoudigde vergelijkingen en weinig ruimte laten voor historische complexiteit.

Tegen deze achtergrond positioneert dit proefschrift zich binnen recente pogingen om historische kennis en expertise in te zetten voor hedendaagse maatschappelijke uitdagingen. Het onderzoekt hoe historici publieke instellingen kunnen ondersteunen bij vertrouwen-gerelateerde vraagstukken. In plaats van het verleden te benaderen als een bron van lessen of parallellen, analyseert het onderzoek hoe publieke instellingen het verleden reeds expliciet en impliciet inzetten in hun communicatie, en welke gevolgen dat heeft voor institutionele legitimiteit en vertrouwen.

Het proefschrift ontwikkelt daartoe een ethisch en methodologisch kader voor toegepaste geschiedenis, waarin historisch advies wordt opgevat als een co-creatieve en reflectieve praktijk. Daarbij staat niet de overdracht van historische kennis of het aanbieden van eenduidige oplossingen centraal, maar het stimuleren van kritische reflectie op de rol die het verleden speelt in de communicatie van publieke instellingen. Deze aanpak wordt empirisch uitgewerkt in samenwerkingen met het Vlaams Parlement, de Vlaamse Milieu-maatschappij en de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat. Deze benadering van toegepaste geschiedenis illustreert hoe bruggen kunnen

worden gebouwd tussen publieke instellingen en hun stakeholders, en hoe de afstand kan worden verkleind tussen academische en toegepaste historici en tussen historici en niet-historici.